

УДК: 004.8:351.86

Biblid 1451-3188, 25 (2026)

Год XXV, бр. 94-95, стр. 341-361

Изворни научни рад

Рад примљен 18. 05. 2026. године

Рад одобрен 10. 06. 2026. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2026.25.94_95.16

CC BY-SA 4.0

РАЗЛИЧИТИ ПРИСТУПИ УПРАВЉАЊА ВЕШТАЧКОМ ИНТЕЛИГЕНЦИЈОМ: УПОРЕДНА АНАЛИЗА ИНСТИТУТА ЗА БЕЗБЕДНОСТ УЈЕДИЊЕНОГ КРАЉЕВСТВА И КАНЦЕЛАРИЈЕ ЕУ ЗА ВЕШТАЧКУ ИНТЕЛИГЕНЦИЈУ

*Драгана ДАБИЋ**

Анстракт: У раду се анализира Институт за безбедност вештачке интелигенције Уједињеног Краљевства и Канцеларије Европске уније за вештачку интелигенцију, као два истакнута институционална одговора на изазове које доноси развој и примена ове напредне технологије. Полазећи од њиховог мандата, организационе структуре и инструмената деловања, рад анализира како ове две институције обликују разумевање ризика, приоритете јавних политика и практичне механизме надзора над развојем и применом напредних система и модела. Кроз компаративну анализу, рад показује да Институт за безбедност Уједињеног Краљевства делује пре свега као оперативно тело за техничку процену и тестирање система, у блиској сарадњи са индустријом, док Канцеларија Европске уније (ЕУ) има централну улогу у имплементацији регулаторног оквира и обезбеђивању усклађености са правилима. Посебно се разматрају

* Институт за међународну политику и привреду, Београд. E-mail: ddabic@diplomacy.bg.ac.rs. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6427-4244>.

Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2026“, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2026. (евиденциони број: 451-03-33/2026-03/200041).

импликације ових разлика на управљање ризицима, иновације и заштиту друштвених вредности. Истраживање ових институција представља важан чинилац за разумевање различитих савремених модела управљања вештачком интелигенцијом који су још увек у повоју. У раду се закључује да ефикасно управљање вештачком интелигенцијом захтева комбинацију техничке експертизе и регулаторне структуре, што отвара простор за даље институционално приближавање и међународну сарадњу.

Кључне речи: Институт за безбедност вештачке интелигенције Уједињеног Краљевства, Канцеларија ЕУ за вештачку интелигенцију, регулација, Акт о вештачкој интелигенцији, управљање, безбедност

1) УВОД

Суочене са убрзаним развојем вештачке интелигенције (у даљем тексту: ВИ), државе и наднационалне институције ЕУ развијају различите моделе управљања који одражавају како њихове економске и друштвене приоритете, тако и политичке приступе ризику. Међународно управљање ВИ за добробит човечанства један је од најважнијих циљева Глобалног дигиталног споразума Уједињених нација.¹ Вештачком интелигенцијом неопходно је управљати у јавном интересу и обезбедити међународну сарадњу како би се омогућила координација и компатибилност нових оквира управљања вештачком интелигенцијом.² Иако амерички тржишни модел, кинески државни модел и европски модел (заснован на праву и поштовању људских права) нису једини модели регулисања употребе ВИ, већина осталих представљају варијације једног од ова три модела.³ У овом тренутку Уједињено Краљевство (УК) опредељено је за приступ умногоме различит од оног за који се одлучила ЕУ.⁴ Уместо усвајања свеобухватног новог законодавства за регулисање технологије, система и модела ВИ, британски креатори политика бирају да унапреде надлежности постојећих регулаторних тела, између осталих, Канцеларије повереника за информације (*The Information Commissioner's Office*), Управе за надзор

¹ Јелица Горданић, *Уједињене нације – Успон и пад једне идеје*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2025, стр. 240.

² *Ibid.*, стр. 242.

³ Јелена Ћеранић Перишић, „Регулисање употребе вештачке интелигенције у упоредном праву“, *Правна ријеч*, 2025, стр. 679–680.

⁴ Dragana Dabić, Nevena Stanković, “How to respond to the challenges of artificial intelligence: A comparative analysis of regulatory approaches of the European Union, China, and the United States”, *Srpska politička misao*, 2026, vol. 95, iss. 1, стр. 76–80.

финансијског тржишта (*The Financial Conduct Authority*) и Управе за конкуренцију и тржишта (*The Competition and Markets Authority*), која ће имати овлашћења да пружају смернице и врше надзор над употребом вештачке интелигенције у оквиру својих надлежности.⁵ У 2023. години тадашњи британски премијер Риши Сунак (*Rishi Sunak*), данас саветник неких од најмоћнијих технолошких компанија, а у јавности често перципиран као „технооптимиста“, сазвао је први велики светски самит о безбедности ВИ у Блечли парку, историјском центру британских криптографских активности током Другог светског рата. Из самита је проистекао први светски институт за сигурност вештачке интелигенције, касније преименован у садашњи Институт за безбедност вештачке интелигенције (*AI Security Institute, AISI*; даље у раду: Институт за безбедност ВИ). Реч је о државном телу осмишљеном да разуме способности и последице употребе напредне ВИ. Ово тело постало је модел за успостављање сличних тела у Сједињеним Америчким Државама (САД), Јапану, Сингапуру, Француској и другим земљама. С друге стране, као први опсежни правни оквир на свету о овој напредној технологији, Европска уредба о ВИ,⁶ односно акт или закон како се упрошћено наводи, има за циљ да успостави равнотежу између технолошких иновација и заштите права сагласно прокламованим циљевима и вредностима ЕУ. Она установљава специфичан и сложен систем управљања на више нивоа. Национални надлежни органи ће надгледати примену правила на националном нивоу, док ће новоформирана Европска канцеларија обезбеђивати координацију на европском нивоу. У синергији са националним властима, Европска канцеларија је прво тело на глобалном плану које спроводи обавезујућа правила о ВИ, те се стога очекује да постане међународна референтна тачка. Њена позиција биће ојачана и због повезаности са другим новим телима ЕУ која имају улогу и задатке у овом домену. У првом реду – Европским саветом за ВИ, Саветодавним форумом и Научним повереништвом независних

⁵ “Innovation and Technology, A Pro-Innovation Approach to AI Regulation”, UK Secretary of State for Science, *Policy paper*, August 2023. Интернет: <https://www.gov.uk/government/publications/ai-regulation-a-pro-innovation-approach/white-paper>, 17/05/2026.

⁶ “Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on Artificial Intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act)”, OJ L, 12. 7. 2024.

стручњака, који одреда доприносе укључивању социо-економске и техничке димензије у процес одлучивања, а не треба занемарити ни настојање да кроз њихов састав буду представљени и други релевантни интереси (индустрије, научне заједнице, цивилног друштва и осталих заинтересованих страна). Укратко, Канцеларија је формирана с намером да постане центар експертизе и темељ јединственог европског приступа управљања вештачком интелигенцијом.⁷

Предметна анализа обухвата компаративну анализу две нове парадигматичне институције, значајне за шире разумевање припадајућих модела управљања – британског Института за безбедност ВИ, као пример технички оријентисаног и оперативног приступа са акцентом на тестирању и процени ризика и Канцеларије ЕУ за ВИ, као носиоца нормативно-регулаторног оквира заснованог на правилима и стандардима. У фокусу истраживања су њихове надлежности, начин функционисања и инструменти деловања, с циљем да се утврди како ова тела практично обликују управљање ризицима и усмеравају развој политика у овој области. Истраживање се заснива на квалитативној анализи регулативе на снази, стратешких докумената и доступних извештаја о раду обе институције, уз примену компаративног приступа. Важно је напоменути да је Канцеларија ЕУ помоћно тело Комисије унутар обавезујућег наднационалног режима, док је британски институт истраживачка и саветодавна институција унутар извршне власти, чија је улога да производи знање, подржава координацију и информисе управљање и право ВИ које је у британском систему још увек у развоју.⁸ Зато се њихова компарација може оправдати ако се има у виду да је реч о поређењу функционално сродних, али из аспекта права различитих институција.

⁷ Драгана Дабић, „Институције и управљање вештачком интелигенцијом на нивоу Европске уније“, у: Димитрије Ђеранић (ур.), зборник радова „Право између заштите и злоупотребе“, XIII Научни скуп поводом Дана Правног факултета, 26. октобар 2024. године, Пале, Источно Сарајево, 2025, том I, стр. 422.

⁸ УК за сада балансира између Принципа Организација за економску сарадњу и развој (OECD) и успостављања сопственог регулаторног оквира. Видети: Ивана Дуњић, „Дипломатско предвођење или технолошко заостајање: Избор групе седам (Г7) у мултилатералним преговорима о глобалном дигиталном договору“, у: *Перспективе политичких наука у савременом друштву*, Институт за политичке студије, Београд, 2025, стр. 165.

2) ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ УК: ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ДИЗАЈН И ПРАКТИЧНО ДЕЛОВАЊЕ

Испрва назван Институт за сигурност ВИ Уједињеног Краљевства (*AI Safety Institute*), уопштено посматрано, представља средишњу институционалну новину британског модела управљања напредном ВИ са значајним утицајем на установљавање сличних тела у свету. Формирање овог тела 2023. године надовезало се на поменути Самит у Блечли парку, где је Британија настојала да се позиционира као један од водећих актера у међународној дебати о безбедности вештачке интелигенције.⁹ У фебруару 2025. године дотадашњи Институт за сигурност ВИ преименован је у Институт за безбедност ВИ. Према званичном образложењу, променом назива настојало се да се стави тежиште на ризике са безбедносним импликацијама, нарочито у домену сајбер-претњи, криминала и злоупотребе у хемијској и биолошкој сфери.¹⁰ Институт данас делује као државно финансирана истраживачка организација посвећена безбедности напредне ВИ, односно директорат у оквиру Департмана за науку, иновације и технологију.¹¹ У савременој литератури британски институт се сврстава у „први талас“ института за безбедност ВИ, односно у техничке владине институције које немају класична регулаторна овлашћења, али имају важну улогу у евалуацији модела, стандардизацији и производњи експертског знања.¹² Та квалификација је значајна за правну анализу, јер показује да Институт није замишљен као супститут законодавца или независног регулатора, већ као техничка и епистемичка подршка јавном управљању у условима брзог технолошког развоја.¹³ Данас у његовом седишту у Лондону

⁹ “Chair’s Summary of the AI Safety Summit 2023”, Bletchley Park, Department for Science, Innovation and Technology, GOV.UK, 2023. Интернет: <https://www.gov.uk/government/publications/ai-safety-summit-2023-chairs-statement-2-november/chairs-summary-of-the-ai-safety-summit-2023-bletchley-park>, 16/05/2026.

¹⁰ “Tackling AI security risks to unleash growth and deliver Plan for Change, Department for Science, Innovation and Technology, GOV.UK, 2025. Интернет: <https://www.gov.uk/government/news/tackling-ai-security-risks-to-unleash-growth-and-deliver-plan-for-change>, 16/05/2026.

¹¹ Наведени департман представља самостално министарско одељење Владе Уједињеног Краљевства, надлежно за питања науке, иновација и технологије (енг. *Department for Science, Innovation and Technology*).

¹² Renan Araujo, Kristina Fort and Oliver Guest, “Understanding the First Wave of AI Safety Institutes: Characteristics, Functions, and Challenges”, Institute for AI Policy and Strategy, October 2024, p. 1.

раде неки од најистакнутијих светских стручњака, спој бивших запослених у технолошким компанијама и академских истраживача. Они испитују шта модели могу да учине у осетљивим областима као што су сајбер безбедност, биологија и хемија. Такође, анажујући „црвене тимове“, који наступају као противници, Институт се у свом раду ослања на војне технике симулације сукоба, како би се проверило да ли би стварни злонамерни актери могли да заобиђу безбедносне контроле.¹⁴ Примера ради, током прошле године технолошка компанија *OpenAI* је известила да је Институт открио више од десет рањивости које су злонамерним корисницима потенцијално могле омогућити развој биолошког оружја, као и да су оне отклоњене пре званичног пуштања модела у јавност.¹⁵ Његово практично деловање показује да Институт не функционише само као истраживачко тело, већ и као важан механизам превентивног управљања ризицима, чији је задатак да заинтересованим странама обезбеди поуздану техничку основу за благовремено реаговање. Међутим, на том трагу се отвара важно питање у вези са његовом евентуалном трансформацијом у будућности, као и генерално о смеру у коме ће се развијати регулација ВИ у УК. Да ли ће и у којој мери држава техничка сазнања и упозорења која јој Институт ставља на располагање превести у делотворну и обавезујућу регулаторну интервенцију?

Како се често истиче, Институт за безбедност ВИ, у одређеном смислу, боље разуме ризике него саме компаније, што је један од главних разлога због којих је обезбедио споразуме о приступу са технолошким гигантима (*Anthropic, Google, OpenAI*). Он врши тестирање њихових модела пре објављивања. Рад Института у великој мери зависи од тога да ли су водеће лабораторије које развијају најнапредније моделе ВИ спремне да му омогуће приступ осетљивим подацима. Будући да лабораторије углавном не желе да му одобре приступ нумеричким параметрима који одређују њихову структуру и функционисање, процена модела најчешће се врши посредно, кроз постављање питања и анализу начина на који модели одговарају.¹⁶ Остаје, међутим, отворено питање да ли ће такав, претежно посредан и на добровољној сарадњи заснован приступ, моћи да задржи своју делотворност

¹³ *Ibid.*

¹⁴ “Britain is the closest the world has to an AI safety inspector”, Feb 19th 2026, Economist. Интернет: <https://www.economist.com/britain/2026/02/19/britain-is-the-closest-the-world-has-to-an-ai-safety-inspector>, 16/05/2026.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

и у условима даљег усложњавања модела и све израженије асиметрије између приватне технолошке моћи и домета јавне контроле?

За предметно истраживање значајна је околност да је британски институт објавио значајан део свог рада на конкретним евалуацијама система ВИ.¹⁷ Евалуације су, између осталог, обухватиле и испитивања да ли модели могу потенцијално да се користе за олакшавање сајбер-напада, као и да ли су у стању да пруже знање на нивоу стручњака у области хемије и биологије, које би се могло употребити како у корисне, тако и у штетне сврхе? Такође је анализирано да ли су модели способни за аутономно предузимање низа радњи, односно функционисање као „агенти“, на начин који би могао бити тешко контролисан од стране људи. Посебна пажња посвећена је и питању њихове отпорности на тзв. „jailbreak“ технике, односно покушаје корисника да заобиђу уграђене заштитне механизме како би добили потенцијално штетне излазе, укључујући незаконит или „токсичан“ садржај. Укратко, британски приступ за сада функционише као изузетно развијен систем раног упозоравања, који ефикасно сигнализира ризике, али има ограничене могућности за њихово непосредно адресирање.¹⁸ Поједини коментатори сугеришу да је Институт за безбедност ВИ најближе што индустрија има „инспектору за оружје“, али та аналогија је несавршена, између осталог и зато што је то само један аспект његовог рада.¹⁹ Такво поређење, иако на први поглед уверљиво, не води довољно рачуна о чињеници да Институт не располаже класичним инспекцијским овлашћењима, већ пре свега делује као механизам за стручну процену, тестирање и разумевање технолошких ризика. Институт себе, уместо тога, види као „техничко и истраживачко тело“ које пружа увиде у ризике система који се брзо развијају, а чије способности још увек нису довољно схваћене.²⁰

¹⁷ “Advanced AI evaluations at AISI: May update, 2024, AI Security Institute. Интернет: <https://www.aisi.gov.uk/work/advanced-ai-evaluations-may-update>, 16/05/2026.

¹⁸ „Британија је могуће изградила један од најсофистициранијих детектора за дим на свету: способан да открије опасност, али без могућности да делује када се огласи.“ Видети: “Britain is the closest the world has to an AI safety inspector”, *Economist*, *op. cit.*

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*

3) КАНЦЕЛАРИЈА ЕУ ЗА ВЕШТАЧКУ ИНТЕЛИГЕНЦИЈУ: МАНДАТ И РЕГУЛАТОРНА УЛОГА

Друге институције које се у ширем смислу могу подвести под модел безбедносних института у домену ВИ до сада су се уздржавале од укључивања у регулаторне процесе, превасходно ради очувања техничког фокуса и ограничавања политичких сложености и утицаја.²¹ Посматрано из упоредноправне перспективе, Канцеларија ЕУ издваја се тиме што су њене активности изричито повезане са веома развијеним регулаторним оквиром ЕУ. Њена улога није ограничена на техничку експертизу и саветодавне активности, већ обухвата и непосредно учешће у институционалној архитектури примене и тумачења европских правила у предметној области. Усвајањем Европског акта о ВИ, ЕУ успоставља сложен, али кохерентан регулаторни оквир за развој, стављање у промет и примену ВИ. На тај начин отклоњен је ризик од фрагментације јединственог европског тржишта услед паралелног постојања различитих националних регулатива и пракси и обезбеђена је уједначена примена правила у државама чланицама. Централно место у европском моделу заузима класификација система ВИ према нивоу ризика, што омогућава да се обим регулаторних обавеза (укључујући захтеве у погледу транспарентности, процене усаглашености и надзора) прилагоде степену потенцијалног утицаја на безбедност, здравље и заштиту права. У том смислу, посебна пажња посвећена је системима високог ризика, за које се прописују детаљни стандарди у погледу документације, вођења евиденције, људског надзора и праћења након стављања на тржиште. Оваква регулаторна архитектура има за циљ да повећа правну сигурност и предвидивост за привредне субјекте и кориснике, истовремено ограничавајући могућност да се разлике у националним прописима користе ради избегавања строжих регулаторних захтева. На тој основи, даља институционална разрада и практична имплементација овог оквира поверава се специјализованим телима, међу којима важну улогу добија управо Канцеларија ЕУ за ВИ. Основана је Одлуком Комисије почетком 2024. године.²² У институционалној архитектури успостављеној Европском уредбом о ВИ, Канцеларија и национални органи тржишног надзора

²¹ Renan Araujo, Kristina Fort, and Oliver Guest, "Understanding the First Wave of AI Safety Institutes Characteristics, Functions, and Challenges", *op. cit.*, p. 28.

²² "Commission Decision of 24 January 2024 establishing the European Artificial Intelligence Office", *OJ C/2024/1459*, 14. 2. 2024.

држава чланица деле одговорност за њену примену, надзор и извршење. Дакле, посебно је наглашена улога Канцеларије у примени Уредбе, а нарочито у делу који се односи на моделе опште намене (*general-purpose AI models*, GPAI), као и у обезбеђивању заштите здравља, безбедности и основних права, уз правну сигурност за привредне субјекте. Њен мандат је поткрепљен овлашћењима Комисије да врши евалуације модела опште намене, захтева информације и корективне мере од субјеката који те моделе стављају на тржиште, те примењује санкције. Новим европским законодавством такође је предвиђено да би Канцеларија требало да подстиче и олакшава израду, преиспитивање и прилагођавање кодекса праксе, узимајући у обзир међународне приступе. Кодекси праксе треба да обухвате обавезе добављача модела опште намене који представљају системске ризике. Такође, треба и да помогну у успостављању „таксономије“ врсте и природе системских ризика на нивоу Уније, укључујући њихове изворе, а требало би и да буду усмерени на посебне мере процене и ублажавања ризика.²³ Напослетку, Комисији је остављена могућност да извршним актом одлучи да одобри кодекс праксе и учини га општеважећим у Унији.²⁴ Канцеларији ЕУ поверена је значајна улога у координацији спровођења европске регулативе у домену ВИ, изради смерница, подстицању сарадње међу експертима и праћењу технолошких пробоја. Међутим, у литератури је подвучено да она није независно регулаторно тело и да су њена овлашћења у погледу непосредног надзора, спровођења и доношења обавезујућих одлука ограничена. Она не поседује правну аутономију нити институционалну снагу која одликује оформљене агенције ЕУ, попут Европског надзорника за заштиту података о личности (*European Data Protection Supervisor*), Европске агенције за лекове (*European Medicines Agency*), или Европске агенције за хартије од вредности и тржишта (*European Securities and Markets Authority*).²⁵ На том трагу, у области европских студија изнети су предлози како би Европска канцеларија за ВИ требало да прерасте у наднационалну европску агенцију, чиме њена мисија не би била ограничена на подршку и координацију националних надзорних органа, већ би обухватила и

²³ Преамбула Уредбе 2024/1689, тачка 116, стр. 30.

²⁴ Драгана Дабић, Европска канцеларија за вештачку интелигенцију, *Европско законодавство*, Год. XXIV, бр. 89, 2025, стр. 231.

²⁵ Georgios Pavlidis, “From the AI Act to a European AI Agency: Completing the Union’s Regulatory Architecture”, *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, 21, pp. 133–134.

креирање политика, постављање стандарда, праћење, спровођење и непосредни надзор над субјектима од системског значаја.²⁶

4) КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ ПРИСТУПА

Док Институт за безбедност ВИ чини окосницу британског модела институционализоване експертизе и предрегулаторне координације, дотле Канцеларија ЕУ, уклопљена у режим тврдог (европског) права, подупире темеље сложеног система управљања на више нивоа. На овом месту биће истакнуте како главне сличности, тако и разлике између ова два нова важна актера у домену управљања изазвима које је донео развој ВИ.

Прва и најважнија сличност између Института за безбедност ВИ и Канцеларије ЕУ јесте то што су оба тела усмерена ка истом предмету јавноправне пажње – моделима вештачке интелигенције који, због своје опште намене, значајних способности и широке применљивости, производе ризике који се не могу у потпуности разумети само на нивоу конкретне секторске употребе. Институт себе дефинише као организацију од које се очекује да влади обезбеди научно разумевање ризика напредне вештачке интелигенције, а његов рад обухвата тестирање водећих система, процену сајбер, биолошких, ризика повезаних са аутономним деловањем система и других врста ризика, као и развој мера за ублажавање. Канцеларија ЕУ, с друге стране, у оквиру Акта о ВИ посебно надзире општенаменске моделе, а нарочито оне са системским ризиком, управо зато што се њихови ефекти преливају кроз даљу примену и различите тржишне секторе. Подударност предмета управљања није случајна. Она показује да, упркос различитом правном статусу, обе институције припадају ученој етапи у развоју права ВИ. Наиме, реч је о фази у којој фокус више није само на појединачном „систему ВИ у употреби“, већ и на „моделском слоју“ као самосталном објекту регулације и јавног надзора. Уопштено посматрано, и Институт УК и Канцеларија ЕУ одговарају на исти феномен – успон модела чији су ризици хоризонтални, преносиви и системски.²⁷

²⁶ *Ibid.*, p. 136.

²⁷ “About, Equipping governments with a scientific understanding of the risks posed by advanced AI”. Интернет: <https://www.aisi.gov.uk/about>, 16/05/2026; European Commission, “General-Purpose AI Models in the AI Act – Questions & Answers”, AISI. Интернет: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/faqs/general-purpose-ai-models-ai-act-questions-answers>, 16/05/2026.

Друга издвојена сличност огледа се у томе што обе институције претежно делују *ex ante*. Британски институт у својим званичним документима истиче да тестира водеће системе ВИ пре њиховог пуштања у јавност и да сарађује са водећим компанијама како би се унапредила безбедност и сигурност. Канцеларија ЕУ у оквиру Акта о ВИ делује кроз установљене обавезе у погледу документације, пријављивања, процене и ублажавања системских ризика, као и кроз рани ангажман са провајдерима општенаменских модела који достижу ниво развијености и капацитета повезан са настанком системским ризицима. У оба случаја, тежиште је на томе да се ризици препознају, процене и адресирају пре него што буду материјализовани у друштвеној пракси.²⁸ Ова *ex ante* оријентација индикативна је из аспекта развоја савременог права. Она сведочи о померању од класичног модела *ex post* регулације ка моделу предострожног и технички посредованог управљања ризиком. У том смислу, и Институт и Канцеларија ЕУ изражавају исти нормативни „инстинкт“ савременог права ВИ – да код најмоћнијих система не треба чекати штету, већ је неопходно установити институционализовано претходно разумевање способности, ризика и сценарија злоупотребе.²⁹

Трећа издвојена сличност је од нарочите важности за разумевање премиса на којима почива савремена регулација вештачке интелигенције. Како Институт УК, тако и Канцеларија ЕУ установљени су на претпоставци да се само посредством права више не може делотворно управљати напредном ВИ. Било је потребно институционализовати техничку експертизу. Институт своју мисију везује за истраживање, тестирање система, развој евалуационих алата и отворено дељење појединих техничких алата, као што је *Inspect*.³⁰ Канцеларија ЕУ за ВИ, с друге стране, надзире обавезе у погледу достављања техничке документације, јавног сажетка садржаја коришћеног за обуку модела, евалуације модела, мера

²⁸ *Ibid.*

²⁹ “Implementing the UK’s AI regulatory principles: initial guidance for regulators”. *Policy Paper*, February 2024, Department for Science, Innovation and Technology. Интернет: <https://www.gov.uk/government/publications/implementing-the-uks-ai-regulatory-principles-initial-guidance-for-regulators>, 13/05/2026.

³⁰ Реч је о отворено доступном евалуационом оквиру намењеном систематском тестирању и анализи способности, понашања и ризичних образаца напредних система ВИ у различитим сценаријима (зло)употребе. Детаљније видети: The UK AI Security Institute and Meridian Labs. Интернет: <https://inspect.aisi.org.uk/>, 13/05/2026.

сајбер-безбедности и напослетку изриче новчане казне у висини до 3% укупног годишњег глобалног промета компаније или 15 милиона евра, у зависности од тога који је износ већи (чл. 101. Европског акта о ВИ), док напред поменути Кодекс праксе детаљније разрађује начин испуњавања ових обавеза.³¹ Обе институције производе или каналишу технички артикулисано знање као претпоставку правног и политичког деловања. Ипак, у позадини анализираних сличности стоје различити институционални приступи, који одражавају шире разлике у начину на који УК и ЕУ приступају управљању технологијом ВИ. Упркос заједничком полазишту у настојању да одговоре на ризике напредних модела и система, суштинске разлике између њих постају видљиве на плану институционалног дизајна, односа према регулацији и механизмима деловања. Иако се оба тела баве ризицима које је донео наизглед незаустављиви развој ВИ, њихово нормативно тежиште није исто. Канцеларија ЕУ делује у режиму чији су главни циљеви усмерени на очување интегритета унутрашњег тржишта, оживљавање иновационе активности, правну сигурност, безбедност, фундаментална права, транспарентност итд. Званични материјали Комисије изричито показују да Европски акт о ВИ за субјекте који стављају моделе опште намене на тржиште ЕУ прописује обавезу израде техничке документације, успостављања политике усклађености са правом ЕУ о ауторском и сродним правима, као и израде и јавног објављивања сажетка садржаја коришћеног за обуку модела, док за моделе опште намене са системским ризиком предвиђа и додатне обавезе процене и ублажавања системских ризика. Истовремено, садашњи европски регулаторни оквир искључује системе ВИ који се примењују у војне и одбрамбене сврхе. Они потпадају под надлежност држава чланица. Институт за безбедност ВИ, насупрот томе, своју мисију формулише првенствено кроз безбедност, сигурност, јавну заштиту и националну безбедност. На званичним страницама истичу се праћење брзог развоја ВИ, процена ризика по националну безбедност и јавну сигурност, као и развој заштитних механизма, усклађености система са постављеним циљевима, као и механизма контроле. Његова истраживачка агенда додатно истиче сајбер ризике, хемијско-биолошке ризике, криминалну злоупотребу, аутономне системе и друге озбиљне

³¹ „About”, *op. cit.*; European Commission, “General-Purpose AI Models in the AI Act – Questions & Answers”, AISI, *op. cit.*; “The General-Purpose AI Code of Practice”, European Commission. Интернет: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/faqs/general-purpose-ai-models-ai-act-questions-answers>, 13/05/2026.

претње. Стога се из поређења ове две институције може закључити да је европски модел примарно оријентисан ка тржишној регулацији и заштити прова, док британски модел има израженије безбедносно, истраживачко и стратешко усмерење.

Разлика између њих постаје најочигледнија на пољу надзорних и санкционих овлашћења. Канцеларија ЕУ за ВИ има надзорну и извршну улогу у односу на обавезе које Европски акт прописује за субјекте који стављају моделе опште намене на тржиште Уније, укључујући овлашћења да захтева информације, спроводи евалуације таквих модела и наложи корективне мере, као што су ублажавање ризика и повлачење модела са тржишта, док Европска комисија може изрећи новчане казне до 15 милиона евра или до 3% укупног глобалног годишњег промета у претходној пословној години, у зависности од тога који је износ виши.³² То су овлашћења типична за орган који је, мада не једини у систему, ипак део принудног правног режима. Институт за ВИ УК нема упоредив скуп овлашћења. У званичном документу о приступу евалуацијама изричито се наглашава да Институт делује као независни евалуатор, да су његове методологије делимично поверљиве ради спречавања манипулације. Истим документом се додатно појашњава да сврха евалуација није формално означавање појединих система као „безбедних“, нити да он иступа као регулатор, већ представља додатни слој стручног надзора који треба да допринесе информисаном јавном одлучивању.³³ Такође се указује се на то да Институт не сноси одговорност за одлуке о стављању система у употребу, будући да такве одлуке доносе субјекти чије системе Институт процењује.³⁴

Коначно, да закључимо. У раду се заступа теза да је компаративни приступ методолошки оправдан у функционалним категоријама, пре него формалним. Његова примена омогућава да се боље разуме како различити правни пореци, полазећи од различитих регулаторних филозофија, граде институције за управљање најсофистициранијим моделима вештачке интелигенције. И Институт за безбедност ВИ и Канцеларија ЕУ за ВИ

³² Драгана Дабих, „Европска канцеларија за вештачку интелигенцију“, *op. cit.*, стр. 233–235.

³³ “AI Safety Institute approach to evaluations”, Department for Science, Innovation and Technology. Интернет: <https://www.gov.uk/government/publications/ai-safety-institute-approach-to-evaluations/ai-safety-institute-approach-to-evaluations>, 17/05/2026.

³⁴ UK Government, “Introducing the AI Safety Institute”, November 2023 CP 960, London, pp. 7–9.

настају као реакција на исту структурну тешкоћу савремених напора да се правно уреди област вештачке интелигенције. Традиционални секторски регулатори често су оријентисани на конкретну употребу технологије, док напредни и општенаменски модели производе ризике већ на нивоу самог модела, његовог развоја, тестирања, интеграције и ширења кроз читав ланац вредности. Управо зато су и у Великој Британији и у ЕУ створени посебни институционални чворови који повезују техничко знање, јавну власт и регулаторну координацију, с тим што се последње наведено углавном односи на ЕУ. УК и даље остаје опрезна према установљавању строгих правила, која би потенцијално могла спутати иновативни потенцијал британског технолошког сектора. За потребе предметног истраживања, у табели 1. представљен је упоредни приказ најважнијих карактеристике обе институције.

Табела 1. Упоредни приказ Канцеларије ЕУ за ВИ и Института за безбедност ВИ УК

Категорије поређења	Институт за безбедност ВИ УК	Канцеларија ЕУ за ВИ
Правни положај	Истраживачка организација унутар Департамента за науку, иновације и технологију; није конституисан као самосталан хоризонтални регулатор.	Успостављена Одлуком Комисије од 24. јануара 2024; делује у оквиру Уредбе (ЕУ) 2024/1689 (<i>AI Act</i>); помоћно тело Европске комисије.
Институционални положај	Део британске извршне власти; оличава јавни капацитет за експертизу, истраживања и тестирање ризика у области напредне ВИ.	У статусном смислу, део је административне организације („структуре“) Главне управе за комуникационе мреже, садржаје и технологије Комисије (DG CONNECT); центар стручности и надзора за ВИ опште намене на нивоу ЕУ.

Основне функције и задаци	Истраживање, ³⁵ развој стандарда, спроводи евалуације и тестира мере за ублажавања ризика, сарадња са различитим актерима како на домаћем, тако и међународном плану. ³⁶	Управно-надзорно тело у режиму европског права креирано са општим циљем да „развија стручно знање и способности Уније у области ВИ“; ³⁷ спроводи и координише примену правила у вези са општенаменским моделима ВИ. ³⁸
---------------------------	--	--

³⁵ У литератури се наилази на оцену да су истраживања која су спроводили институти за безбедност ВИ „првог таласа“ била претежно емпиријског карактера и усмерена на практичну примену и решавање проблема, пре него теоријска и апстрактна, с циљем да буду оперативно употребљива за државне органе, привредне субјекте и друге доносиоце одлука који се баве безбедношћу напредних система вештачке интелигенције. Видети: Renan Araujo, Kristina Fort, and Oliver Guest, “Understanding the First Wave of AI Safety Institutes Characteristics, Functions, and Challenges”, *op. cit.*, pp. 19–20.

³⁶ Безбедносне евалуације испитују појединачне способности система вештачке интелигенције и издвојене ризике, укључујући сајбер претње, могућности злоупотребе у хемијском и биолошком домену, степен аутономности система, као и делотворност заштитних механизма. Значајан део досадашњег истраживачког рада Института за безбедност ВИ усмерен је управо на евалуације, које се уједно могу користити и као референтни оквири (мерила) за развој стандарда. Видети: “AISI Research: Developing and conducting model evaluations. Advancing foundational safety and societal resilience research”, UK AI Safety Institute. Интернет: <https://www.aisi.gov.uk/category/research>, 17/05/2026.

³⁷ Уредба (ЕУ) 2024/1689, чл. 64. став 1.

³⁸ Канцеларији је у спровођењу Акта о ВИ стављено у дужност да обавља следеће задатке: 1) развија алате, методологије и критеријуме (мерила) за евалуацију могућности општенаменских модела, нарочито врло великих модела који носе системске ризике; 2) прати спровођење и примену правила о општенаменским моделима и системима ВИ, нарочито ако модел и систем развија исти добављач; 3) прати појаве непредвиђених ризика који потичу из општенаменских модела; 4) истражује могућа кршења правила о општенаменским моделима и системима, између осталих прикупљањем притужби и упозорења, помагањем у припреми одлука Комисије и спровођењем евалуација на основу предметне Уредбе; 5) обезбеђује да, ако је систем ВИ обухваћен подручјем примене релевантних прописа Уније за које Комисија има овлашћења надзора и примене, на пример на основу Уредбе (ЕУ) 2022/2065 или (ЕУ) 2022/1925, надзор и примена тих прописа треба да буду потпуно усаглашени са предметном Уредбом; 6) помаже спровођење правила о забрањеним праксама у области ВИ и високоризичним системима вештачке интелигенције у координацији са телима која су надлежна према секторским прописима, што укључује олакшавање размене информација и сарадње између националних органа, прикупљање обавештења и успостављање информационих платформи и база података. Одлука Комисије од 24. јануара 2024, чл. 3. став 1.

Делокруг рада	Напредна ВИ, посебно: ризици по националну безбедност и јавну сигурност, сајбер претње, технологија дуалне намене, криминална злоупотреба, аутономни системи.	Општенаменски модели ВИ, нарочито модели са системским ризиком; безбедност, транспарентност, правна сигурност на тржишту ЕУ.
Адресати	Пре свега влада, креатори политика, а посредно и развојни тимови компанија и лабораторија кроз сарадњу и евалуацију њихових модела.	Првенствено провајдери модела опште намене, као и национални органи и други актери укључени у спровођење Акта о ВИ.
Регулаторна архитектура	Постојећи секторски регулатори задржавају своје надлежности, док Институт делује као централно стручно и координационо тело.	Двостепени систем установљен Уредбом о ВИ (AI Act): Канцеларија надлежна за моделе опште намене (GPAI) и усаглашавање примене, док национални органи надзиру већину система ВИ.
Правна природа обавеза	Не намеће сопствене хоризонталне законске обавезе приватним актерима.	Претежно превентивни и регулаторни карактер; усмерене су на транспарентност, управљање ризицима и обезбеђивање усклађености.
Овлашћења	Евалуације, истраживање, препоруке; није регулатор у класичном смислу.	У оквиру својих надзорних овлашћења, може захтевати приступ релевантним информацијама, спроводити евалуације општенаменских модела и захтевати предузимање мера ради ублажавања системских ризика.
Санкције	Нема сопствени санкциони капацитет упоредив са регулаторним телима.	Извршна овлашћења Комисије, укључујући новчане казне, примењују се од 2. августа 2026.

Улога „меког права“	Добровољне смернице и координација у условима одсуства општег хоризонталног закона о ВИ.	Кодекс праксе и смернице су формално добровољни, али допуњују већ важећи Акт о ВИ и помажу у доказивању усклађености.
Транспарентност и поверљивост	Делимична поверљивост метода и резултата због осетљивости рада, тестирања првенствено власничких модела и усмереност на информације везане за националну безбедност.	Формализовани механизми достављања документације (укључујући EU SEND) ³⁹ и структурисанији однос са пружаоцима општенаменских модела, уз виши степен процедуралне уређености.
Међународна димензија	Сарадња са другим безбедносним институтима, ⁴⁰ владама, партнерима и развојним лабораторијама; утицај кроз истраживање, тестирање и обликовање глобалних политика.	Део наднационалног регулаторног режима ЕУ, који има и екстериторијални домет у погледу система и модела ВИ који се стављају на тржиште или користе у Унији.

³⁹ EU SEND представља безбедну дигиталну платформу Европске комисије намењену достављању документације и комуникацији са спољним актерима, укључујући пружаоце модела опште намене у оквиру обавеза прописаних Европским актом о ВИ. Платформа се користи за достављање техничке документације, пријаву инцидената, извештавање о системским ризицима и другу комуникацију са Канцеларијом ЕУ за ВИ.

⁴⁰ Главни досадашњи напори у области међународне сарадње и координације обухватили су: серију Самита о безбедности вештачке интелигенције, покренуту на самиту у Уједињеном Краљевству у новембру 2023. године. Међународну мрежу института за безбедност вештачке интелигенције, успостављену на самиту у Републици Кореји у мају 2024; као и Међународни извештај о безбедности вештачке интелигенције (*International AI Safety Report*), који представља један од најважнијих аналитичких докумената у области управљања ризицима вештачке интелигенције представљен уочи самита у Паризу почетком 2025. Као и у случају успостављања института за безбедност ВИ, ови напори су иницијално покренути од стране Уједињеног Краљевства, да би временом прерасли у заједнички вођене иницијативе, како су се и друге државе активно укључивале и преузимале модел. Видети: Renan Araujo, Kristina Fort, and Oliver Guest, “Understanding the First Wave of AI Safety Institutes Characteristics, Functions, and Challenges”, *op. cit.*, 30–31.

5) ИЗВОРИ

- Araujo, Renan, Fort, Kristina, and Guest Oliver, "Understanding the First Wave of AI Safety Institutes Characteristics, Functions, and Challenges", Institute for AI policy and Strategy, October 2024.
- Ђеранић Перишић, Јелена, „Регулисање употребе вештачке интелигенције у упоредном праву“, *Правна ријеч*, 2025, doi 10.7251/PR7125677P
- Dabić, Dragana, Stanković Nevena, "How to respond to the challenges of artificial intelligence: A comparative analysis of regulatory approaches of the European Union, China, and the United States", *Srpska politička misao*, 2026, vol. 95, iss. 1, pp. 73–94, DOI: 10.5937/spm95-61857
- Дабић, Драгана, „Европска канцеларија за вештачку интелигенцију“, *Европско законодавство*, Год. XXIV, бр. 89, 2025, стр. 221–238, DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2025.24.89.11
- Дабић, Драгана, „Институције и управљање вештачком интелигенцијом на нивоу Европске уније“, у: Димитрије Ђеранић (ур.), зборник радова „Право између заштите и злоупотребе“, том I (XIII Научни скуп поводом Дана Правног факултета, Међународни научни скуп одржан 26. октобра 2024. године на Палама), стр. 416–437, Источно Сарајево, 2025.
- Dunjić, Ivana, „Diplomatsko predvođenje ili tehnološko zaostajanje: Izbor grupe sedam (G7) u multilateralnim pregovorima o globalnom digitalnom dogovoru“, у: *Perspektive političkih nauka u savremenom društvu III*, Institut za političke studije, Beograd, 2025, pp. 147–172.
- Economist, "Britain is the closest the world has to an AI safety inspector", Feb 19th 2026. Доступно на: <https://www.economist.com/britain/2026/02/19/britain-is-the-closest-the-world-has-to-an-ai-safety-inspector>, 16/05/2026.
- Горданић Јелица, *Уједињене нације – Успон и пад једне идеје*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2025.
- Pavlidis, Georgios, "From the AI Act to a European AI Agency: Completing the Union's Regulatory Architecture", *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, 21, pp. 125–144.
- UK Government, "Introducing the AI Safety Institute", November 2023 CP 960, London.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Технологија вештачке интелигенције напредује брже него што се успостављају поуздани и стабилни сазнајни, управљачки, а надасве регулаторни оквири. Истраживање представља једну од главних функција Института за безбедност ВИ УК. Један од разлога за то лежи у чињеници да је реч о области која се још увек уобличава како у научном, тако и у институционалном смислу. У том контексту, овакве институције имају двоструку улогу: с једне стране, доприносе развоју методолошких приступа за разумевање и мерење ризика, док, с друге стране, кроз сарадњу са индустријом, академском заједницом и доносиоцима одлука обликују стандарде и праксе у настајању. Истовремено, изградњом сопствених експертских капацитета доприносе јачању способности државе да боље разуме границе и правце развоја најнапреднијих система, те да на тој основи ефикасније управља како ризицима, тако и могућностима тренутног технолошког таласа. Ипак, ова специфична форма управљања није лишена институционалних слабости. Тела која располажу значајном техничком експертизом, али у одсуству јасно дефинисаних регулаторних овлашћења, могу остати ограничена на производњу знања без довољне могућности да то знање непосредно преведу у обавезујуће нормативне и управљачке механизме, те да на тај начин делотворније заштите јавни интерес. Разлике у институционалном положају и инструментима деловања резултирају различитим приступима управљању и регулацији. Кроз упоредну анализу институционалног дизајна, надлежности и механизма деловања, указује се да британски приступ фаворизује сарадњу са индустријом и експериментално учење, док европски приступ тежи унапред дефинисаним правилима и правној извесности. Главна разлика између две институције којима се овај рад бави лежи у чињеници да, упркос сличностима у погледу функција и циљева, оне суштински припадају различитим регулаторним филозофијама. У том смислу, Канцеларија ЕУ за ВИ, као производ регулаторног оквира успостављеног Европским актом о ВИ, природно је институционално и функционално интегрисана у регулаторне процесе, док друга тела настала у истом временском оквиру и/или по угледу на Институт за безбедност ВИ УК своје деловање превасходно усмеравају ка техничким, истраживачким и саветодавним аспектима. Институционално решење за које се определила ЕУ, иако представља развијенији регулаторни приступ, не треба посматрати као универзално применљив модел. У различитим јурисдикцијама институционално дистанцирање од регулаторних

надлежности може представљати рационалнији избор, будући да омогућава очување аналитичке неутралности, већу методолошку флексибилност и ефикаснију концентрацију на основне функције ових институција, уз истовремено избегавање потенцијалних нормативних и политичких ограничења која прате директно учешће у регулаторном процесу. Налази указују да британски модел, заснован на техничкој експертизи и сарадњи са приватним сектором, омогућава флексибилније и брже реаговање на новонастале ризике, док европски модел наглашава правну сигурност, развој стандарда и заштиту основних права. Ови приступи нису нужно супротстављени, већ се донекле могу допуњавати, у одабиру одговарајућег и свеобухватног оквира управљања вештачком интелигенцијом. У том погледу, ова упоредноправна анализа може бити од користи и Републици Србији, која би у наредном периоду требало стратешки да промишља о могућностима успостављања сличних модела управљања ВИ, водећи рачуна о интересима националне безбедности.

**DIFFERENT APPROACHES TO AI GOVERNANCE:
A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE UK AI SECURITY INSTITUTE
AND THE EU AI OFFICE**

Dragana DABIĆ*

Abstract: This paper examines the United Kingdom's AI Security Institute and the European Union's AI Office as two prominent institutional responses to the challenges posed by the development and deployment of artificial intelligence. Building on an analysis of their mandates, organisational structures, and operational instruments, the paper explores how these two institutions shape the understanding of risks, public policy priorities, and practical mechanisms for overseeing advanced AI systems and models. A comparative approach shows that the UK AI Security Institute operates primarily as an operational body focused on technical evaluation and testing in close cooperation with the industry. On the other hand, the EU AI Office plays a central role in implementing the regulatory framework and ensuring compliance with established rules. Particular attention is given to the implications of these differences for risk governance, innovation, and the protection of societal values. The analysis of these institutions contributes to a broader understanding of contemporary models of AI governance, which are still in the early stages of development. The paper concludes that effective AI governance requires a combination of technical expertise and regulatory structuring, thereby opening space for further institutional convergence and enhanced international cooperation.

Keywords: UK AI Security Institute, EU AI Office, Artificial Intelligence Act, regulation, governance, safety.

* Institute of International Politics and Economics, Belgrade. E-mail: ddabic@diplomacy.bg.ac.rs. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6427-4244>